

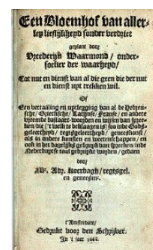
Adriaen Koerbagh

Wie was Koerbagh en wat had hij gedaan dat hij zo'n uitzonderlijk hoge straf kreeg?

Adriaen Koerbagh (Amsterdam, 1633 – oktober 1669) was een Nederlands arts, jurist en filosoof, maar is vooral bekend geworden als een van de radicaalste verlichters van zijn tijd: hij verwierp zowel de kerk als de staat als onbetrouwbare instituten, waarbij hij de vaak onbegrijpelijke woordenbrij aan de kaak stelde, waarmee theologen en juristen hun macht misbruikten om de bevolking zand in de ogen te strooien. Hij stelde de autoriteit van de rede boven die van dogma's en kan dus als een echte vrijdenker worden gezien.

In Leiden, waar hij geneeskunde studeerde raakte hij bevriend met o.a. Lodewijk Meijer, die hem aanzette tot het schrijven van een woordenboek. Dat werd *Het nieuwe woordenboek der Regten*, waarin geen onvertogen woord in stond over de religie.

Dat werd anders in zijn volgende boek: *Een Bloemhof van allerley lieflijkheyd*, dat onder het pseudoniem Vreederijk Waarmond verscheen.

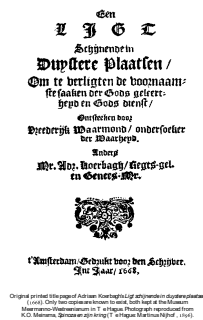
Dit boekje was een verklaring van diverse uitheemse woorden, maar de uitleg daarvan was kwetsend in de ogen van onverdraagzame godsdienstigen. Het werd dan ook een *Duivels Woordenboek* genoemd, iets dat Ewoud Sanders in 1993 inspireerde om daarvan een kleine bloemlezing te maken onder de naam: *Woorden van de Duivel*.

Dit boekje is in ringbandvorm alleen te verkrijgen bij de Spinozakring Soest. € 9,00

Koerbagh betoogde dat de Bijbel slechts mensenwerk was, en dat dogma's als de drie-eenheid en de goddelijke natuur van Christus eveneens door mensen waren bedacht. Ook stelde hij, in navolging van Baruch Spinoza, dat God gelijk is aan de natuur en dat er niets buiten de natuur bestaat. De ware theologie was volgens hem daarom de natuurwetenschap. Met zijn pleidooi voor de secularisatie van de Republiek der Nederlanden en beperking van de kerkelijke macht ging hij verder dan zijn vriend Baruch Spinoza. Koerbagh meende dat godsdienst irrationeel is en in stand wordt gehouden door bedrog en geweld.

Hierdoor moest de schrijver naar Culemborg vluchten, dat juridisch autonoom was. Daar schreef hij zijn derde werk: *Een Licht schynende in duistere plaatsen, om te verlichten de voornaamste saaken der Godsgeleerdtheyd en Godsdienst.*

Hierin keerde hij zich fel tegen de Reformatorische leer. Hij schreef in het Nederlands zodat ook het gewone volk het kon lezen. Inmiddels was hij naar Leiden gevlucht, waar hij werd verraden door zijn drukker, die de autoriteiten had ingelicht over de inhoud van zijn werk. Adriaan werd samen met zijn broer Johannes gearresteerd. Zijn overtuiging kostte hem uiteindelijk zijn leven. In 1668 werd hij veroordeeld tot 10 jaar Rasphuis in Amsterdam, verbanning uit die stad en het betalen van 6000 gulden boete. Ook moesten al zijn boeken worden verbrand. Twee exemplaren van Het Licht zijn echter bewaard gebleven, omdat die nodig waren voor het proces. Hij stierf enkele maanden later, in 1669, aan de ontberingen in het Rasphuis.

Bart Leeuwenburgh is o.a. de auteur van *Het Noodlot van een Ketter* een uitgebreide biografie over Adriaan Koerbagh.

